

Związek
Polskich
Artystów
Fotografików

Materiały dydaktyczne

PRAWO AUTORSKIE DLA FOTOGRAFÓW

Dr Inga Oleksiuk
Andrzej Łojko

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

ISBN: 978-83-63168-12-4

szkolenie dofinansowano ze środków
Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W niniejszym opracowaniu, będącym uzupełnieniem wykładów, chcemy przedstawić podstawy prawa autorskiego dotyczące fotografów. Ze względu na jednodniowy charakter szkoleń pominięte będą prawa pokrewne oraz kwestie związane z innymi rodzajami twórczości poza twórczością fotograficzną i wizualną (muzyczną, literacką, filmową, naukową, budowa baz danych, programów komputerowych itd.) wchodzących w zakres praw autorskich i praw pokrewnych. Poruszane zagadnienia:

- I. Utwór**
- II. Autorskie prawa osobiste**
- III. Autorskie prawa majątkowe**
- IV. Droit de suite**
- V. Dozwolony użytek**
- VI. Czas trwania autorskich praw majątkowych**
- VII. Przejście praw majątkowych**
- VIII. Umowy w zakresie prawa autorskiego**
- IX. Ochrona autorskich praw osobistych**
- X. Ochrona autorskich praw majątkowych**
- XI. Ochrona wizerunku**
- XII. Prawa po okresie ochrony**
- XIII. OZZ - zbiorowe zarządzanie**
- XIV. Tabele wynagrodzeń**
- XV. Fundusz Rozwoju Twórczości**
- XVI. Odpowiedzialność karna**
- XVII. Naruszenie moich praw autorskich - co dalej**
- XVIII. Wycena naruszenia**
- XIX. Spawy sądowe**
- XX. Prawa do wynagrodzeń, których autor nie może się zrzec.**
- XXI. Czy warto walczyć o swoje prawa?**
- XXII. Utwory osierocone - Poszerzenie zakresu dozwolonego użytku - Dyrektywa 2012/28/UE**

Na początku należy ustalić, co właściwie chroni prawo autorskie. Jeżeli autor chce korzystać z ochrony prawnoprawnej autorskiej - jego utwór musi spełniać wszystkie cechy utworu w rozumieniu ustawy o prawach autorskich.

I. Utwór jako przedmiot ochrony prawem autorskim

Utworem określamy efekt twórczej działalności podlegający ochronie prawem autorskim bez względu na kwalifikacje twórcy, jeżeli spełnia wymogi ustawy. **Utworem jest:**

1. **każdy przejaw działalności twórczej**
2. **o indywidualnym charakterze niezależnie od jego:**
 - wartości,
 - przeznaczenia,
 - sposobu wyrażenia
 - postaci ustalenia.

Ad.1

twórczy charakter utworu polega na zawieraniu w nim kreatywnych wartości w stosunku do istniejących wcześniej (dotychczas) utworów bądź w postaci treści lub formy;

Ad. 2

indywidualny charakter oznacza niepowtarzalność utworu, jest to osobiste piętno, jakie nadaje mu jego twórca. Twórca musi posiadać pełną swobodę twórczą, nieograniczoną przez zlecającego (np. narzucone białe tło, widoczne lewe ucho - jak w zdjęciach do dokumentów... itp.) Wszelkiego rodzaju standaryzacja uniemożliwiająca lub utrudniająca nadanie indywidualnego charakteru utworowi i własnego stylu twórcy, może wykluczyć pojęcie dzieła jako utworu w rozumieniu prawnoprawnej autorskiej. Niemniej jednak także zdjęcia do legitymacji wykonane w krótkim odstępie czasu u kilku fotografów znacznie różnią się od siebie. Zatem, nawet pomimo nałożonych ograniczeń, twórca może wykazać indywidualizm.

Aby uzmysłowić sobie jak trudnym i skomplikowanym tematem jest prawo autorskie posłużmy się tu kilkoma przykładami do dyskusji:

- czy przedmiotem prawa autorskiego są zdjęcia wykonane przez satelitę NASA, fotoradar, fotografa przyrody umieszczającego aparat z czujnikiem ruchu przy gnieździe ptaka, fotografa wykonującego replikę obrazu lub fotografii?

Należy tutaj zaznaczyć, że sytuację komplikuje fakt, że już samo przyjęcie przez zamawiającego zamówionego dzieła bez zastrzeżeń (np. przez jego publikację) oznacza uznanie go za utwór w rozumieniu praw autorskich. I dalej - jeżeli następuje powtórne wykorzystanie utworu przez innego odbiorcę, uznanie go za utwór przez pierwszego skutkuje koniecznością uznania go za utwór także przez kolejnych odbiorców.

- Utwór musi mieć formę ustaloną (pokazu, wystawy, publicznej prezentacji, wygłoszenia wykładu, wykonanie utworu muzycznego - piosenki) a zatem dokonaną, materialną, co nie jest to równoznaczne z jego utrwaleniem.

- W odróżnieniu od omówionej powyżej formy suma działalności twórczych nie podlega ochronie. Jako przykład: autor pracujący nad zleceniem i otrzymujący zaliczki na z tytułu umowy o dzieło, powinien zakończyć pracę w ciągu roku kalendarzowego, w innym wypadku otrzymana zaliczka nie podlega uldze 50% kosztów uzyskania, chyba że zleceniodawca przyjmie dzieło nieukończone i wyznaczy dodatkowy termin jego ukończenia.

- Utwór powinien mieć cechy umożliwiające jego odczytanie przez osoby trzecie.

- Z indywidualnym, osobistym charakterem procesu twórczego¹ związane jest także kryterium kreatywności. Zgodnie z orzecznictwem praca twórcza powinna przejawiać się w inwencji, samodzielności i oryginalności². Jej cechą jest to, co niewymierne, co pochodzi od konkretnej osoby, zdolnej do oryginalnej idei i działania. Odpowiednio Sąd Najwyższy, jako przedmiot prawa autorskiego określał³: „wszelkie dzieło (...) będące wytworem indywidualnej twórczości”⁴, „każde dzieło o cechach osobistej twórczości”⁵, „utwór (..) , który nosi cechy osobistej twórczości”⁶.

- Należy uznać, że nie ma charakteru twórczego działalność, której efekty są w pełni sprecyzowane, choćby jej wykonanie wymagało wysokiego stopnia fachowej wiedzy i umiejętności, wykształcenia akademickiego, czy przynależności do elitarnych związków artystycznych. Dlatego nie można uznać za twórców czy współtwórców osób udzielających pomocy technicznej, wsparcia finansowego lub przedstawiających koncepcję czy sugerujących tematykę, metody lub cele prac (co do zasady są to: asystenci, modele, producenci).

Powyższe uwagi mają też odniesienie do utworów zależnych.

Zgodnie z art. 2 u.p.a.p. opracowanie cudzego utworu, w tym jego twórcza przeróbka, adaptacja, są przedmiotem prawa autorskiego, bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego.

¹ Zob. S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, *Zagadnienia prawa autorskiego*, Warszawa, 1973, M. Szaciński, *Wkład twórczy jako przesłanka dzieła*, s. 50 i n.

² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.03.1970, sygn. akt. II CR 686/70

³ Wytłuszczenie naniesione przez autora opracowania.

⁴ Wyrok SN z dnia 8.11.1932 r., 1 K 1092/32, Zb. Orz. OSN (Zb. Urz. Karny) 1933 nr 1 poz.7.

⁵ Wyrok SN z dnia 31.03.1953 r., sygn. akt. II C 834/52, *Prawo Autorskie, Orzecznictwo i Wyjaśnienia*, red.: J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2005, s.12.

⁶ Wyrok SN z dnia 10.05.1976 r., sygn. akt. IV CR 127/76, OSNC 1977 nr 4, poz. 69.

Art. 1.

1. Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór).
2. W szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory:
 - 1) wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe);
 - 2) plastyczne;
 - 3) fotograficzne;
 - 4) lutnicze;
 - 5) wzornictwa przemysłowego;
 - 6) architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne;
 - 7) muzyczne i słowno-muzyczne;
 - 8) sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne;
 - 9) audiowizualne (w tym filmowe).
- 2¹. Ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia; nie są objęte ochroną odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne.
3. Utwór jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, chociażby miał postać nieukończoną.
4. Ochrona przysługuje twórcy niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności.

Art. 2.

1. Opracowanie cudzego utworu, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja, jest przedmiotem prawa autorskiego bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego.

Oznacza to konieczność uzyskania zgody autora na opracowanie jego utworu i zapłaty stosownego wynagrodzenia.

2. Rozporządzanie i korzystanie z opracowania zależy od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego (prawo zależne), chyba że autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły. [...]
3. Twórca utworu pierwotnego może cofnąć zezwolenie, jeżeli w ciągu pięciu lat od jego udzielenia opracowanie nie zostało rozpowszechnione. Wypłacone twórcy wynagrodzenie nie podlega zwrotowi.
4. Za opracowanie nie uważa się utworu, który powstał w wyniku inspiracji cudzym utworem.
5. Na egzemplarzach opracowania należy wymienić twórcę i tytuł utworu pierwotnego.

Art. 3.

Zbiory, antologie, wybory, bazy danych spełniające cechy utworu są przedmiotem prawa autorskiego, nawet jeżeli zawierają niechronione materiały, o ile przyjęty w nich dobór, układ lub zestawienie ma twórczy charakter, bez uszczerbku dla praw do wykorzystanych utworów.

Zatem także kolekcja może być takim zbiorem. Kolekcjoner, zbieracz, kurator wystawy może być twórcą, o ile jego zbiór spełnia cechy utworu.

Art. 4. [...]

Nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego:

- 4) proste informacje prasowe.

Art. 6.

1. W rozumieniu ustawy:

- 1) utworem opublikowanym jest utwór, który za zezwoleniem twórcy został zwielokrotniony i którego egzemplarze zostały udostępnione publicznie; [...]
- 3) utworem rozpowszechnionym jest utwór, który za zezwoleniem twórcy został w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie; [...]**
- 6) wprowadzeniem utworu do obrotu jest publiczne udostępnienie jego oryginału albo egzemplarzy drogą przeniesienia ich własności dokonanego przez uprawnionego lub za jego zgodą;
- 7) najmem egzemplarzy utworu jest ich przekazanie do ograniczonego czasowo korzystania w celu bezpośredniego lub pośredniego uzyskania korzyści majątkowej;
- 8) użyczeniem egzemplarzy utworu jest ich przekazanie do ograniczonego czasowo korzystania, niemające na celu bezpośredniego lub pośredniego uzyskania korzyści majątkowej;
- 9) odtworzeniem utworu jest jego udostępnienie bądź przy pomocy nośników dźwięku, obrazu lub dźwięku i obrazu, na których utwór został zapisany, bądź przy pomocy urządzeń służących do odbioru programu radiowego lub telewizyjnego, w którym utwór jest nadawany; [...]
- 12) **informacjami na temat zarządzania prawami są informacje identyfikujące utwór, twórcę, podmiot praw autorskich lub informacje o warunkach eksploatacji utworu, o ile zostały one dołączone do egzemplarza utworu lub są przekazywane w związku z jego rozpowszechnianiem, w tym kody identyfikacyjne.**

Warto, aby autorzy umieszczali te informacje w widoczny sposób na egzemplarzach papierowych fotografii lub w metadanych plików cyfrowych. Zapobiegnie to powstawaniu utworów osieroconych, a poprzez łatwą identyfikację autora da możliwość kontaktu z nim i uzyskanie jego zgody na korzystanie z utworu. Zarazem spowoduje odpowiedzialność karną w razie usunięcia tych danych przez naruszającego prawa autorskie.

Art. 8.

1. Prawo autorskie przysługuje twórcy, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

2. [...]

3. Dopóki twórca nie ujawnił swojego autorstwa, w wykonywaniu prawa autorskiego zastępuje go producent lub wydawca, a w razie ich braku – właściwa organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi.

Art. 12.

1. Jeżeli ustawa lub umowa o pracę nie stanowią inaczej, pracodawca, którego pracownik stworzył utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy, nabywa z chwilą przyjęcia utworu autorskie prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron.

Aby pracodawca z chwilą przyjęcia utworu nabył do niego prawa majątkowe musi zaistnieć stosunek pracy. Przedmiotem umowy o pracę ma być stworzenie utworów. Pracownik – twórca wyzbywa się wtedy praw majątkowych do utworów powstałych w okresie zatrudnienia na rzecz pracodawcy. Nie dotyczy to jednak współpracy na mocy umowy zlecenia i umowy o dzieło, które wymagają precyzyjnego określenia w umowie rodzaju utworu, zakresu licencji i nie mogą dotyczyć wszystkich utworów danego autora mających powstać w przyszłości. Przeniesienie praw majątkowych wymaga formy pisemnej.

2. Jeżeli pracodawca, w okresie dwóch lat od daty przyjęcia utworu, nie przystąpi do rozpowszechniania utworu przeznaczonego w umowie o pracę do rozpowszechnienia, twórca może wyznaczyć pracodawcy na piśmie odpowiedni termin na rozpowszechnienie utworu z tym skutkiem, że po jego bezskutecznym upływie **prawa uzyskane przez pracodawcę wraz z własnością przedmiotu, na którym utwór utrwalono, powracają do twórcy**, chyba że umowa stanowi inaczej.
Strony mogą określić inny termin na przystąpienie do rozpowszechniania utworu.
3. Jeżeli umowa o pracę nie stanowi inaczej, z chwilą przyjęcia utworu pracodawca nabywa własność przedmiotu, na którym utwór utrwalono.

Przykład: jeżeli fotoreporter wykonywał zdjęcia dla gazety, w której był zatrudniony, materiał został przyjęty bez poprawek i nie został rozpowszechniony w ciągu 30 miesięcy od przyjęcia, może on odzyskać prawa materialne do swoich zdjęć wraz z nośnikiem.

Przedmiotem regulacji autorskiej jest zarówno „więź twórcy z utworem” (w szczególności art. 16) jak i interesy majątkowe podmiotów uprawnionych (art. 17).

II. Autorskie prawa osobiste

Art. 16.

Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, autorskie prawa osobiste chronią nieograniczoną w czasie i niepodlegającą zrzeczeniu się lub zbyciu więź twórcy z utworem, a w szczególności prawo do:

- 1) autorstwa utworu;
- 2) oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo;
- 3) nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania;
- 4) decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności;
- 5) nadzoru nad sposobem korzystania z utworu.

III. Autorskie prawa majątkowe

Art. 17.

Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, twórca przysługuje wyłączone prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu.

Art. 18. [...]

3. Prawo do wynagrodzenia, o którym mowa w art. 19 ust. 1, art. 19¹, art. 20 ust. 2–4, art. 20¹, art. 30 ust. 2 oraz art. 70 ust. 3, **nie podlega zrzeczeniu się, zbyciu ani egzekucji**. Nie dotyczy to wymagalnych wierzytelności.

IV. Droit de suite

Art. 19.

1. Twórcy i jego spadkobiercom, w przypadku dokonanych zawodowo odsprzedaży oryginalnych egzemplarzy utworu plastycznego lub fotograficznego, przysługuje prawo do wynagrodzenia stanowiącego sumę poniższych stawek:
 - 1) 5 % części ceny sprzedaży, jeżeli ta część jest zawarta w przedziale do równowartości 50.000 euro, oraz [...]
– jednak nie wyższego niż równowartość 12.500 euro.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się w przypadku ceny sprzedaży niższej niż równowartość 100 euro.
3. Oryginalnymi egzemplarzami utworu w rozumieniu ust. 1 są:
 - 1) egzemplarze wykonane osobiście przez twórcę;
 - 2) **kopie uznane za oryginalne egzemplarze utworu, jeżeli zostały wykonane osobiście, w ograniczonej ilości, przez twórcę lub pod jego nadzorem, ponumerowane, podpisane lub w inny sposób przez niego oznaczone.**

Art. 19₁.

1. Odsprzedażą w rozumieniu art. 19 ust. 1 i art. 19₁ jest każda sprzedaż następująca po pierwszym rozporządzeniu egzemplarzem przez twórcę.
2. Zawodową odsprzedażą w rozumieniu art. 19 ust. 1 i art. 19₁ są wszystkie czynności o charakterze odsprzedaży dokonywane, w ramach prowadzonej działalności, przez sprzedawców, kupujących, pośredników oraz inne podmioty zawodowo zajmujące się handlem dziełami sztuki lub rękopisami utworów literackich i muzycznych. [...]

Art. 19₃.

3. Twórca utworu, o którym mowa w art. 19 ust. 1 i art. 19₁, oraz jego spadkobiercy mogą domagać się od osób wymienionych w ust. 1 udzielenia informacji oraz udostępnienia dokumentów niezbędnych do określenia należnego wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży oryginalnego egzemplarza lub rękopisu utworu przez okres 3 lat od dnia dokonania odsprzedaży. [...]

Jest to stosunkowo nowy zapis w prawie autorskim mający na celu zapewnienie dodatkowych dochodów twórcom a w szczególności spadkobiercom twórców w związku z hipotetyczną możliwością wzrostu wartości utworów po śmierci twórcy lub w dalszym okresie jego działalności.

V. Dozwolony użytek chronionych utworów

Art. 23.

1. Bez zezwolenia twórcy **wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu** w zakresie własnego użytku osobistego. [...]
2. Zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego. [...]

Art. 25.

1. Wolno rozpowszechniać w celach informacyjnych w prasie, radiu i telewizji:
 - 1) **już rozpowszechnione:**
 - a) sprawozdania o aktualnych wydarzeniach,
 - b) aktualne artykuły na tematy polityczne, gospodarcze lub religijne, chyba że zostało wyraźnie zastrzeżone, że ich dalsze rozpowszechnianie jest zabronione,

- c) aktualne wypowiedzi i **fotografie reporterskie**;
 - 2) krótkie wyciągi ze sprawozdań i artykułów, o których mowa w pkt 1 lit. a i b;
 - 3) przeglądy publikacji i utworów rozpowszechnionych;
 - 4) mowy wygłoszone na publicznych zebraniach i rozprawach; nie upoważnia to jednak do publikacji zbiorów mów jednej osoby;
 - 5) krótkie streszczenia rozpowszechnionych utworów.
2. **Za korzystanie z utworów, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. b i c, twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.**
3. Rozpowszechnianie utworów na podstawie ust. 1 jest dozwolone zarówno w oryginale, jak i w tłumaczeniu.
4. Przepisy ust. 1–3 stosuje się odpowiednio do publicznego udostępniania utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym, z tym że **jeżeli wypłata wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 2, nie nastąpiła na podstawie umowy z uprawnionym, wynagrodzenie jest wypłacane za pośrednictwem właściwej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi.**

Art. 26.

Wolno w sprawozdaniach o aktualnych wydarzeniach przytaczać utwory udostępniane podczas tych wydarzeń, jednakże w granicach uzasadnionych celem informacji.

Art. 27.

Institucje naukowe i oświatowe mogą, w celach dydaktycznych lub prowadzenia własnych badań, korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz sporządzać w tym celu egzemplarze fragmentów rozpowszechnionego utworu.

Art. 28.

Biblioteki, archiwa i szkoły mogą:

- 1) udostępniać nieodpłatnie, w zakresie swoich zadań statutowych, egzemplarze utworów rozpowszechnionych;
- 2) sporządzać lub zlecać sporządzanie egzemplarzy rozpowszechnionych utworów w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów;
- 3) udostępniać zbiory dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na terenie tych jednostek.

Art. 29.

1. Wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym wyjaśnieniem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości.
2. Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów w podręcznikach i wypisach.
- 2₁. Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów w antologiach.
3. **W przypadkach, o których mowa w ust. 2 i 2₁, twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.**

Art. 30.

1. Ośrodki informacji lub dokumentacji mogą sporządzać i rozpowszechniać własne opracowania dokumentacyjne oraz pojedyncze egzemplarze, nie większych niż jeden arkusz wydawniczy, fragmentów opublikowanych utworów.
2. **Twórca albo właściwa organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi jest uprawniona do pobierania od ośrodków, o których mowa w ust. 1, wynagrodzenia za odpłatne udostępnianie egzemplarzy fragmentów utworów.** Do baz danych spełniających cechy utworu nie stosuje się art. 28, art. 29 ust. 2 i 3 i art. 30.

Art. 31.

Wolno nieodpłatnie wykonywać publicznie rozpowszechnione utwory podczas ceremonii religijnych, imprez szkolnych i akademickich lub oficjalnych uroczystości państwowych, jeżeli nie łączy się z tym osiągnięcie pośrednio lub bezpośrednio korzyści majątkowych i artyści wykonawcy nie otrzymują wynagrodzenia, z wyłączeniem imprez reklamowych, promocyjnych lub wyborczych.

Art. 32.

1. Właściciel egzemplarza utworu plastycznego może go wystawiać publicznie, jeżeli nie łączy się z tym osiągnięcie korzyści majątkowych.

Hotele, restauracje, sklepy, i inne komercyjne ogólnie dostępne lokale usługowe wykorzystujące do dekoracji utwory plastyczne i fotografie zakupione od autorów powinny posiadać odpowiednie licencje. Zakupione w galeriach, aukcjach i sklepach lokale te (użytkownicy) powinny opłacać licencje autorom bezpośrednio lub za pośrednictwem OZZ.

Art. 33.

Wolno rozpowszechniać:

- 1) utwory wystawione na stałe na ogólnie dostępnych drogach, ulicach, placach lub w ogrodach, jednakże nie do tego samego użytku;
- 2) utwory wystawione w publicznie dostępnych zbiorach, takich jak muzea, galerie, sale wystawowe, lecz tylko w katalogach i w wydawnictwach publikowanych dla promocji tych utworów, a także w sprawozdaniach o aktualnych wydarzeniach w prasie i telewizji, jednakże w granicach uzasadnionych celem informacji;

Dozwolony użytek dotyczy wyłącznie aktualnych wydarzeń lub informacji późniejszych o tych wydarzeniach.

- 3) w encyklopediach i atlasach – opublikowane utwory plastyczne i fotograficzne, o ile nawiązanie porozumienia z twórcą celem uzyskania jego zezwolenia napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody. Twórcy przysługuje wówczas prawo do wynagrodzenia. Wolno korzystać z już rozpowszechnionych utworów dla dobra osób niepełnosprawnych, jeżeli to korzystnie odnosi się bezpośrednio do ich upośledzenia, nie ma zarobkowego charakteru i jest podejmowane w rozmiarze wynikającym z natury upośledzenia. [...]

Art. 33z.

Wolno w celu reklamy wystawy publicznej lub publicznej sprzedaży utworów korzystać z egzemplarzy utworów już rozpowszechnionych, w zakresie uzasadnionym promocją wystawy lub sprzedaży, z wyłączeniem innego handlowego wykorzystania.

Art. 34.

Można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła. Podanie twórcy i źródła powinno uwzględniać istniejące możliwości. Twórcy nie przysługuje prawo do wynagrodzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Art. 35.

Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy.

Dozwolony użytek dotyczy wyłącznie utworów już rozpowszechnionych, czy publicznie udostępnionych. Wszelkie użycie zatem utworów nierozpowszechnionych wymaga przede wszystkim zgody twórcy (decydowaniu o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności;) , nie podlega zasadom dozwolonego użytku oraz stawkom minimalnych wynagrodzeń zawartych w tabelach OZZ ZPAF – jako że nie spełniają kryterium utworów którego egzemplarze zostały udostępnione publicznie.

VI. Czas trwania autorskich praw majątkowych

Art. 36.

Z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, autorskie prawa majątkowe gasną z upływem lat siedemdziesięciu:

- 1) od śmierci twórcy, a do utworów współautorskich – od śmierci współtwórcy, który przeżył pozostałych;
- 2) **w odniesieniu do utworu, którego twórca nie jest znany – od daty pierwszego rozpowszechnienia**, chyba że pseudonim nie pozostawia wątpliwości co do tożsamości autora lub jeżeli autor ujawnił swoją tożsamość;
- 3) w odniesieniu do utworu, do którego **autorskie prawa majątkowe przysługują z mocy ustawy innej osobie niż twórca – od daty rozpowszechnienia utworu, a gdy utwór nie został rozpowszechniony – od daty jego ustalenia;**

Art. 40.

1. Producenci lub wydawcy egzemplarzy utworów literackich, muzycznych, plastycznych, fotograficznych i kartograficznych, niekorzystających z ochrony autorskich praw majątkowych, są obowiązani do przekazywania na rzecz Funduszu, o którym mowa w art. 111, wpłaty wynoszącej od 5 % do 8 % wpływów brutto ze sprzedaży egzemplarzy tych utworów. Dotyczy to wydań publikowanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Opłata ta ma na celu zrównoważyć koszt produkcji wydań bez opłat autorskich, w stosunku do wydań autorów współczesnych, zawierających wynagrodzenia autorskie. Pocztówki, albumy, reprints, kopie, książki, albumy, płyty, nuty, mapy, atlasy, encyklopedie, wykorzystujące prawa autorskie niepodlegające ochronie powinny przekazywać 5% z obrotu brutto na Fundusz Popierania Twórczości.

VII. Przejście autorskich praw majątkowych

Art. 41.

1. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej:
 - 1) autorskie prawa majątkowe mogą przejść na inne osoby w drodze dziedziczenia lub na podstawie umowy;
 - 2) nabywca autorskich praw majątkowych może przenieść je na inne osoby, chyba że umowa stanowi inaczej.
2. Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych lub umowa o korzystanie z utworu, zwana dalej „licencją”, obejmuje pola eksploatacji wyraźnie w niej wymienione.
3. Nieważna jest umowa w części dotyczącej wszystkich utworów lub wszystkich utworów określonego rodzaju tego samego twórcy mających powstać w przyszłości.
4. Umowa może dotyczyć tylko pól eksploatacji, które są znane w chwili jej zawarcia.

Zatem utwory powstałe przed pojawieniem się Internetu, których prawa autorskie zostały wówczas przeniesione na wydawcę lub pracodawcę, nie obejmują tego pola.

Art. 42.

Jeżeli autorskie prawa majątkowe jednego ze współtwórców miałyby przyspaść Skarbowi Państwa jako spadkobiercy ustawowemu, część ta przechodzi na pozostałych przy życiu współtwórców lub ich następców prawnych, stosownie do wielkości ich udziałów.

W dobie informatycznej, współtwórcą utworu często jest osoba dokonująca digitalizacji i opracowania analogowego materiału fotograficznego, mająca wpływ na ostateczny kształt utworu zgodny z oczekiwaniem obu współautorów. Twórcy mogą ustalić między sobą wkład wniesiony przez każdego z nich w powstanie utworu i dokonywać podziału wynagrodzeń

Art. 43.

1. Jeżeli z umowy nie wynika, że przeniesienie autorskich praw majątkowych lub udzielenie licencji nastąpiło nieodpłatnie, twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.

Wszelkie nieodpłatne wykorzystanie utworów powinno być udokumentowane w formie pisemnej umowy licencyjnej lub umowy przeniesienia praw. Jest to forma darowizny, od której obdarowany powinien zapłacić podatek od spadków i darowizn - a darczyńca, jeżeli jest płatnikiem VAT, odprowadzić należny podatek.

2. Jeżeli w umowie nie określono wysokości wynagrodzenia autorskiego, wysokość wynagrodzenia określa się z uwzględnieniem zakresu udzielonego prawa oraz korzyści wynikających z korzystania z utworu.

Domniemanie odpłatności w przypadku, gdy nie określono wysokości wynagrodzenia autorskiego prowadzi do wniosku o konieczności zawierania umowy na piśmie w przypadku nieodpłatnego zezwolenia na korzystanie lub przeniesienie praw autorskich.

Art. 44.

W razie rażącej dysproporcji między wynagrodzeniem twórcy a korzyściami nabywcy autorskich praw majątkowych lub licencjobiorcy, twórca może żądać stosownego podwyższenia wynagrodzenia przez sąd.

W przypadku przeniesienia praw majątkowych lub udzielenia wielokrotnej licencji do utworu na jednym lub wielu polach eksploatacji, twórca może nie mieć świadomości wysokości wynagrodzenia odpowiadającego wartości uzyskanych korzyści przez nabywcę.

W razie ich rażącej dysproporcji może nawet po zawarciu umowy przed sądem żądać podwyższenia swojego wynagrodzenia.

Art. 45.

Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, twórcy przysługuje odrębne wynagrodzenie za korzystanie z utworu na każdym odrębnym polu eksploatacji.

Jeżeli przy zawieraniu umowy nie znamy zamiarów nabywcy praw co do zakresu wykorzystywania utworu lub nam ich nie ujawnił, a przenieśliśmy prawa w całości, w przypadku znacznego przekroczenia zakładanego poziomu korzyści przez niego uzyskanych możemy skorzystać z Art. 44.

Art. 47.

Jeżeli wynagrodzenie twórcy zależy od wysokości wpływów z korzystania z utworu, twórca ma prawo do otrzymania informacji i wglądu w niezbędnym zakresie do dokumentacji mającej istotne znaczenie dla określenia wysokości tego wynagrodzenia.

Art. 50.

Odrębne pola eksploatacji stanowią w szczególności:

- 1) w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu – wytwarzanie określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową;
- 2) w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono – wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy;
- 3) w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż określony w pkt 2 – publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym.

Art. 53.

Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych wymaga zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności.

VIII. Umowy w zakresie prawa autorskiego

Umowy dotyczące praw autorskich dzielą się na dwa rodzaje - analogicznie do podziału majątkowych praw autorskich - na prawo do korzystania z utworu i prawo do rozporządzania utworem. Nazywamy je umowami licencyjnymi i umowami rozporządzającymi.

Umowa Licencyjna – w domniemaniu niewyłączna; jej skutkiem jest udostępnienie utworu przez Uprawnionego bez wyzbycia się jego praw do dalszej eksploatacji utworu. Uprawnia licencjobiorcę do eksploatacji utworu wyłącznie w zakresie i okresie wskazanym w umowie.

Umowa Licencyjna wyłączna – wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności; ogranicza prawa twórcy do korzystania z utworu wyłącznie w określonych w umowie polach eksploatacji, w ustalonym okresie, a w jego braku do 5 lat. W pozostałym zakresie twórca zachowuje prawa do dysponowania utworem.

Umowa o przeniesienie praw - wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności; pozbawia twórcę prawa do korzystania z utworu wyłącznie w określonych w umowie polach eksploatacji, na stałe. Nabywcy praw przysługuje prawo zbycia lub wyrażania zgody na korzystanie z utworu

(udzielania sublicencji) innym podmiotom, oraz dochodzenia naruszeń. W pozostałym zakresie twórca zachowuje prawa dysponowania utworem. (przykład: fotoreporter pracujący na umowę o pracę w gazecie na etacie przenosi na gazetę prawa majątkowe w zakresie publikacji prasowych, ale na wszelkie inne wydawnictwa, takie jak czasopisma, książki, albumy, plakaty, Internet... prawa pozostają nadal w jego gestii. Każde dodatkowe wykorzystanie przez pracodawcę zdjęć wymaga zgody autora i wypłaty wynagrodzenia)

Istnieją cztery rodzaje umów:

- Umowa o dzieło na wykonanie utworu i udzielenie licencji;
- Umowa o udzieleniu licencji;
- Umowa o dzieło i przeniesienie praw majątkowych do utworu;
- Umowa o przeniesienie praw majątkowych do utworu (zwana sprzedażą)

W ostatnim przypadku w niektórych przypadkach można stosować zasady opodatkowania jak przy sprzedaży rzeczy lub praw niematerialnych (wymaga to odrębnego omówienia).

Art. 57.

1. Jeżeli nabywca autorskich praw majątkowych lub licencjobiorca, który zobowiązał się do rozpowszechniania utworu, nie przystąpi do rozpowszechniania w umówionym terminie, a w jego braku – w ciągu dwóch lat od przyjęcia utworu, twórca może odstąpić od umowy lub ją wypowiedzieć i domagać się naprawienia szkody po bezskutecznym upływie dodatkowego terminu, nie krótszego niż sześć miesięcy.

2. Jeżeli wskutek okoliczności, za które nabywca lub licencjobiorca ponosi odpowiedzialność, utwór nie został udostępniony publiczności, twórca może się domagać, zamiast naprawienia poniesionej szkody, podwójnego wynagrodzenia w stosunku do określonego w umowie o rozpowszechnienie utworu, chyba że licencja jest niewyłączna.

Art. 57 może mieć również zastosowanie do nieopublikowanych utworów pracowniczych. Twórca z założenia nie tworzy „do szuflady” i nabywca praw na wyłączność przyjmując utwór bez zastrzeżeń ma obowiązek publikacji lub zwrotu utworu po upływie umówionego terminu, najdalej po 30 miesiącach, zapłaty podwójnego wynagrodzenia lub naprawienia szkody.

Art. 58.

Jeżeli publiczne udostępnienie utworu następuje w nieodpowiedniej formie albo ze zmianami, którym twórca mógłby słusznie się sprzeciwić, może on po bezskutecznym wezwaniu do zaniechania naruszenia odstąpić od umowy lub ją wypowiedzieć. Twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia określonego umową. [...]

Art. 64.

Umowa zobowiązująca do przeniesienia autorskich praw majątkowych przenosi na nabywcę, z chwilą przyjęcia utworu, prawo do wyłącznego korzystania z utworu na określonym w umowie polu eksploatacji, chyba że postanowiono w niej inaczej.

Tego rodzaju umowa pozbawia twórcę możliwości korzystania z utworu na wskazanym polu lub na wszystkich polach jeżeli przeniesienie dotyczy wszystkich (wszelkich, całościowych) praw majątkowych.

Art. 65.

W braku wyraźnego postanowienia o przeniesieniu prawa, uważa się, że twórca udzielił licencji.

**Określenie, że pracodawca (zleceniodawca) nabywa prawa do eksploatacji utworu po jego przyjęciu może dotyczyć również licencjobiorcy.
W umowie o pracę i umowie o dzieło musi być wyraźnie wyszczególnione przeniesienie praw.**

Art. 66.

1. Umowa licencyjna uprawnia do korzystania z utworu w okresie pięciu lat na terytorium państwa, w którym licencjobiorca ma swoją siedzibę, chyba że w umowie postanowiono inaczej.
2. Po upływie terminu, o którym mowa w ust. 1, prawo uzyskane na podstawie umowy licencyjnej wygasa.

**Dotyczy to umów w których nie określono terminu udzielonej licencji.
Przeniesienie praw majątkowych niejako na odwrót jest bezterminowe,
chyba że w umowie postanowiono inaczej.**

Art. 67.

1. Twórca może udzielić upoważnienia do korzystania z utworu na wymienionych w umowie polach eksploatacji z określeniem zakresu, miejsca i czasu tego korzystania.
2. Jeżeli umowa nie zastrzega wyłączności korzystania z utworu w określony sposób (licencja wyłączna), udzielenie licencji nie ogranicza udzielenia przez twórcę upoważnienia innym osobom do korzystania z utworu na tym samym polu eksploatacji (licencja niewyłączna).
3. Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, licencjobiorca nie może upoważnić innej osoby do korzystania z utworu w zakresie uzyskanej licencji.
4. Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, uprawniony z licencji wyłącznej może dochodzić roszczeń z tytułu naruszenia autorskich praw majątkowych, w zakresie objętym umową licencyjną.

Twórca może się na to nie zgodzić w przypadku udzielenia licencji krótkoterminowej (miesiąc, rok) gdyż naruszenie może zostać ujawnione dopiero po upływie terminu licencji.

5. Umowa licencyjna wyłączna wymaga zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności.
[...]

IX. Ochrona autorskich praw osobistych

Art. 78.

1. Twórca, którego autorskie prawa osobiste zostały zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania. W razie dokonanego naruszenia może także żądać, aby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności aby złożyła publiczne oświadczenie o odpowiedniej treści i formie.

Jeżeli naruszenie było zawinione, sąd może przyznać twórcy odpowiednią sumę pieniężną tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub – na żądanie twórcy – zobowiązać sprawcę, aby uiszczył odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez twórcę cel społeczny.

Naruszenie osobistych praw autorskich poprzez niepodanie w publikacji źródła pochodzenia i nazwiska autora może być przyczyną znacznych strat finansowych twórcy, w szczególności w Internecie, gdzie kolejne naruszenia tego utworu powstają lawinowo. Zwłaszcza, że utwór może być kopiowany w jakości oryginału.

X. Ochrona autorskich praw majątkowych

Art. 79.

1. Uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa:
 - 1) zaniechania naruszenia;
 - 2) usunięcia skutków naruszenia;
 - 3) naprawienia wyrządzonej szkody:
 - a) na zasadach ogólnych albo
 - b) poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej dwukrotności, a w przypadku gdy naruszenie jest zawinione – trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu;
 - 4) wydania uzyskanych korzyści.
 2. Niezależnie od roszczeń, określonych w ust. 1, uprawniony może się domagać:
 - 1) jednokrotnego albo wielokrotnego ogłoszenia w prasie oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie lub podania do publicznej wiadomości części albo całości orzeczenia sądu wydanego w rozpatrywanej sprawie, w sposób i w zakresie określonym przez sąd;
 - 2) zapłaty przez osobę, która naruszyła autorskie prawa majątkowe, odpowiedniej sumy pieniężnej, **nie niższej niż dwukrotna** wysokość uprawdopodobnionych korzyści odniesionych przez sprawcę z dokonanego naruszenia, na rzecz Funduszu, o którym mowa w art. 111, gdy naruszenie jest zawinione i zostało dokonane w ramach działalności gospodarczej wykonywanej w cudzym albo we własnym imieniu, choćby na cudzy rachunek.
- Zapłata kwoty nie niższej niż dwukrotna wysokość uprawdopodobnionych korzyści odniesionych przez sprawcę z dokonanego naruszenia na rzecz Funduszu Promocji Twórczości może znacznie przekroczyć wynagrodzenie dla autora i powinna pozbawić naruszającego zysków, które bezprawnie osiągnął poprzez naruszenie praw autorskich. Jest to kara, która może okazać się znacznie bardziej dotkliwa dla naruszającego niż zapłata trzykrotnego wynagrodzenia dla twórcy.**
3. **Sąd może nakazać** osobie, która naruszyła autorskie prawa majątkowe, na jej wniosek i za zgodą uprawnionego, w przypadku gdy naruszenie jest niezawinione, **zapłatę stosownej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego, jeżeli zaniechanie naruszenia lub usunięcie skutków naruszenia byłoby dla osoby naruszającej niewspółmiernie dotkliwe.**
 4. Sąd, rozstrzygając o naruszeniu prawa, może orzec na wniosek uprawnionego o bezprawnie wytworzonych przedmiotach oraz środkach i materiałach użytych do ich wytworzenia, w szczególności może orzec o ich wycofaniu z obrotu, przyznaniu uprawnionemu na poczet należnego odszkodowania lub zniszczeniu. Orzekając, sąd uwzględnia wagę naruszenia oraz interesy osób trzecich. [...]

W przypadku użycia zawinionego - bezprawne użycie zdjęcia na przedmiocie takim jak książka, kalendarz, okładka płyty, opakowanie, czy etykieta – autor może zażądać wycofania z obrotu lub zniszczenia tych przedmiotów lub gdy jest niezawinione – zażądać zapłaty stosownej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego, jeżeli zaniechanie naruszania lub usunięcie skutków naruszenia byłoby dla osoby naruszającej niewspółmiernie dotkliwe.

7. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio w przypadku usuwania lub zmiany bez upoważnienia jakichkolwiek elektronicznych informacji na temat zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, a także świadomego rozpowszechniania utworów z bezprawnie usuniętymi lub zmodyfikowanymi takimi informacjami.

Każde usunięcie metadanych zawierających informacje o autorze i źródle ze zdjęcia (np. przez dokonanie print screen) i posługiwanie się takim „bezimiennym” zdjęciem jest naruszeniem prawa. Oznacza to również, że nie wolno korzystać ze zdjęć niepodpisanych czyli osieroconych. Zatem podpisanie zdjęcia innym nazwiskiem niż autora lub nazwanie „ARCH”, „Archiwum” itp. oznacza naruszenie umyślne, czyli zawinione.

Art. 80.

1. Sąd właściwy do rozpoznania spraw o naruszenie autorskich praw majątkowych miejsca, w którym sprawca wykonuje działalność lub w którym znajduje się jego majątek, także przed wytoczeniem powództwa rozpoznaje, nie później niż w terminie 3 dni od dnia złożenia w sądzie, wniosek mającego w tym interes prawny:
 - 1) o zabezpieczenie dowodów oraz o zabezpieczenie związanych z nimi roszczeń;
 - 2) o zobowiązanie naruszającego autorskie prawa majątkowe do udzielenia informacji i udostępnienia określonej przez sąd dokumentacji mającej znaczenie dla roszczeń, o których mowa w art. 79 ust. 1;
 - 3) o zobowiązanie innej niż naruszający osoby do udzielenia informacji, które mają znaczenie dla roszczeń, określonych w art. 79 ust. 1, o pochodzeniu, sieciach dystrybucji, ilości i cenie towarów lub usług naruszających autorskie prawa majątkowe, jeżeli:
 - a) stwierdzono, że posiada ona towary naruszające autorskie prawa majątkowe, lub
 - b) stwierdzono, że korzysta ona z usług naruszających autorskie prawa majątkowe, lub
 - c) stwierdzono, że świadczy ona usługi wykorzystywane w działaniach naruszających autorskie prawa majątkowe, lub
 - d) została przez osobę określoną w lit. a, b lub c wskazana jako uczestnicząca w produkcji, wytwarzaniu lub dystrybucji towarów lub świadczeniu usług naruszających autorskie prawa majątkowe, a powyższe działania mają na celu uzyskanie bezpośrednio lub pośrednio zysku lub innej korzyści ekonomicznej, przy czym nie obejmuje to działań konsumentów będących w dobrej wierze.
2. Sąd, dopuszczając dowód lub rozpoznając wnioski, o których mowa w ust. 1, zapewnia zachowanie tajemnicy przedsiębiorcy i innych tajemnic ustawowo chronionych.
3. Od obowiązku, o którym mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, może uchylić się ten, kto według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego mógłby jako świadek odmówić zeznań lub odpowiedzi na zadane mu pytanie.
4. W uzasadnionych przypadkach sąd może uzależnić wydanie postanowienia o zabezpieczeniu dowodów, o których mowa w ust. 1 pkt 1, od złożenia kaucji.

5. Zażalenia na postanowienia sądu w sprawach, o których mowa w ust. 1, sąd rozpoznaje w terminie 7 dni.
6. Do zabezpieczenia dowodów stosuje się odpowiednio art. 733, art. 742 i art. 744 - 746 Kodeksu postępowania cywilnego.

XI. Ochrona wizerunku

Art. 81.

1. Rozpowszechnianie wizerunku wymaga zezwolenia osoby na nim przedstawionej.
W braku wyraźnego zastrzeżenia zezwolenie nie jest wymagane, jeżeli osoba ta otrzymała umówioną zapłatę za pozowanie.
2. Zezwolenia nie wymaga rozpowszechnianie wizerunku:
 - 1) osoby powszechnie znanej, jeżeli wizerunek wykonano w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych, w szczególności politycznych, społecznych, zawodowych;
 - 2) osoby stanowiącej jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza. [...]

XII. Prawa po okresie ochrony

Art. 99i.

Wydawcy, który jako pierwszy w sposób zgodny z prawem opublikował lub w inny sposób rozpowszechnił utwór, którego czas ochrony już wygasł, a jego egzemplarze nie były jeszcze publicznie udostępniane, przysługuje wyłączne prawo do rozporządzania tym utworem i korzystania z niego na wszystkich polach eksploatacji przez okres dwudziestu pięciu lat od daty pierwszej publikacji lub rozpowszechnienia.

Zatem warto zbierać stare niepublikowane fotografie i je rozpowszechniać przedłużając i pozyskując w ten sposób ich prawa autorskie majątkowe za jedyne 5% na FPT w MKiDN (od udzielonych licencji i sprzedanych egzemplarzy)

XIII. Organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi

Art. 104.

1. Organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, zwanymi dalej „organizacjami zbiorowego zarządzania”, w rozumieniu ustawy, są stowarzyszenia zrzeszające twórców, artystów wykonawców, producentów lub organizacje radiowe i telewizyjne, których statutowym zadaniem jest zbiorowe zarządzanie i ochrona powierzonych im praw autorskich lub praw pokrewnych oraz wykonywanie uprawnień wynikających z ustawy. [...]

Art. 105.

1. Domniemywa się, że organizacja zbiorowego zarządzania jest uprawniona do zarządzania i ochrony w odniesieniu do pól eksploatacji objętych zbiorowym zarządzaniem oraz, że ma legitymację procesową w tym zakresie. [...]
2. W zakresie swojej działalności organizacja zbiorowego zarządzania może się domagać udzielenia informacji oraz udostępnienia dokumentów niezbędnych do określenia wysokości dochodzonych przez nią wynagrodzeń i opłat.

Art. 106.

1. Organizacja zbiorowego zarządzania jest obowiązana do jednakowego traktowania praw swoich członków oraz innych podmiotów przez siebie reprezentowanych w zakresie zarządzania tymi prawami lub dochodzenia ich ochrony.
2. Organizacja zbiorowego zarządzania nie może, bez ważnych powodów, odmówić zgody na korzystanie z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych w granicach wykonywanego przez siebie zarządu.
3. Organizacja zbiorowego zarządzania nie może, bez ważnych powodów, odmówić podjęcia zarządzania prawem autorskim lub prawem pokrewnym. Zarządzanie to wykonuje zgodnie ze swoim statutem. [...]

Art. 110.

Wysokość wynagrodzeń dochodzonych w zakresie zbiorowego zarządzania przez organizacje zbiorowego zarządzania powinna uwzględniać wysokość wpływów osiągniętych z korzystania z utworów i przedmiotów praw pokrewnych, a także charakter i zakres korzystania z tych utworów i przedmiotów praw pokrewnych. [...]

XIV. Tabele wynagrodzeń

Art. 110¹⁶.

1. Stawki określone w zatwierdzonych tabelach wynagrodzeń stosuje się w umowach, których stroną jest organizacja zbiorowego zarządzania.
2. Postanowienia umowne określające wynagrodzenie mniej korzystne dla twórców oraz uprawnionych z tytułu praw pokrewnych, niż wynikałoby to z zatwierdzonych tabel wynagrodzeń, są nieważne, a ich miejsce zajmują odpowiednie postanowienia tych tabel.

Organizacje Zbiorowego Zarządzania są ustawowo zobligowane do opracowania Tabel minimalnych wynagrodzeń, według których rozliczają użytkowników ustawowo zobligowanych do przekazywania im wynagrodzeń twórców oraz wynagrodzeń z tytułu zastępstwa prawnego (negotiorum gestor) za korzystanie z ich utworów. Ma to na celu równe traktowanie wszystkich twórców niezależnie czy są członkami tej OZZ czy nie.

Tabele dotyczą stawek wynagrodzeń za wykorzystywanie utworów wcześniej opublikowanych lub rozpowszechnionych za zgodą twórcy i nie obejmują wynagrodzeń za wykonanie dzieła.

Należy zauważyć specyfikę utworów fotograficznych w porównaniu z innymi dyscyplinami takimi jak film, muzyka i literatura, których twórcy zazwyczaj udostępniają i rozpowszechniają utwory poprzez masowe zwielokrotnienie na nośnikach (takich jak CD, DVD, papier) umożliwiającym wykonanie kopii o jakości oryginału.

Aby użytkownicy mogli korzystać z utworów, muszą one najpierw być utrwalone i zwielokrotnione oraz wprowadzone do obrotu w radio, TV, kinie, wydawnictwach. W fotografii jest inaczej, tylko niewielka część twórczości zostaje opublikowana, wprowadzona do obrotu i publicznie udostępniona, a techniczna strona tych publikacji, na skutek zastosowania rastra drukarskiego, praktycznie uniemożliwia dalsze ich wykorzystywanie,

do którego potrzebny jest oryginał (z wyłączeniem Internetu).
Przeważająca część powstałych utworów pozostaje u twórcy, w agencji lub zostaje udostępniona przed ich publikacją wybranej liczbie odbiorców. Domniemywać należy, że twórcy utworów fotograficznych nie akceptują znacznej utraty jakości jaka następuje na skutek usuwania rastra z opublikowanych drukiem fotografii i nie zezwalają na używanie kopii drukarskich zamiast oryginału przy publikacji ich utworów.

Wszelkie użycie zatem takich utworów wymaga przede wszystkim zgody twórcy (decydowaniu o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności), nie podlega zasadom dozwolonego użytku oraz stawkom minimalnych wynagrodzeń zawartych w tabelach OZZ ZPAF.

XV. Fundusz Promocji Twórczości

Art. 111.

1. Tworzy się Fundusz Promocji Twórczości, zwany dalej „Funduszem”.
2. Funduszem dysponuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
3. Fundusz jest państwowym funduszem celowym.

Art. 112.

Przychodami Funduszu są:

- 1) wpływy określone w art. 40;
- 2) wpływy określone w art. 79 ust. 2;
- 3) dobrowolne wpłaty, zapisy i darowizny;
- 4) inne wpływy.

Art. 113.

Środki Funduszu przeznacza się na:

- 1) stypendia dla twórców;
- 2) pokrycie w całości lub w części kosztów wydań utworów o szczególnym znaczeniu dla kultury i nauki polskiej oraz wydań dla niewidomych;
- 3) pomoc socjalną dla twórców.

XVI. Odpowiedzialność karna

Art. 115.

1. Kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.
2. Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie albo publicznie zniekształca taki utwór, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie.
3. Kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w inny sposób niż określony w ust. 1 lub ust. 2 narusza cudze prawa autorskie lub prawa pokrewne określone w art. 16, art. 17, art. 18, art. 19 ust. 1, art. 19¹, art. 86, art. 94 ust. 4 lub art. 97, albo nie wykonuje obowiązków określonych w art. 19³ ust. 2, art. 20 ust. 1–4, art. 40 ust. 1 lub ust. 2, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Art. 115 w ust. 1 i 2 wprowadza sankcje za naruszenia autorskich praw osobistych. Przepięstwo okreœlone w ust. 1 nazywa się plagiatem lub przywłaszczeniem autorstwa.

Prawo do autorstwa utworu moœe być naruszone poprzez przywłaszczenie autorstwa cudzego dzieła i rozpowszechnianie go pod wlasnym nazwiskiem, ale równieœ przez brak lub mylne oznaczenie Źródeł cytatów i zapoœyżeń, czy teœ przypisanie autorstwa osobie niebęducej twórcą. Moœna je takœe popełnić, rozpowszechniając utworu bez podania nazwiska lub pseudonimu autora. Ponadto moœna równieœ w ten sposób zakwalifikować podanie nazwiska zamiast pseudonimu twórcy, gdy uprawniony zastrzegł, œe chce rozpowszechniać swoje dzieło pod pseudonimem.

Art. 116.

1. Kto bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom rozpowszechnia cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
2. Jeœli sprawca dopuszcza się czynu okreœlonego w ust. 1 w celu osiãgnięcia korzyœci majãtkowej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
3. Jeœli sprawca uczynił sobie z popełniania przestępstwa okreœlonego w ust. 1 stałe Źródło dochodu albo działalnoœć przestępnã, okreœlonã w ust. 1, organizuje lub niã kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesiãcy do lat 5.
4. Jeœli sprawca czynu okreœlonego w ust. 1 działa nieumyœlnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. [...]

Art. 122₁.

W sprawach o przestępstwa okreœlone w art. 115–119 pokrzywdzonym jest równieœ wlasciwa organizacja zbiorowego zarzãdzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi.

XVII. Naruszenie moich praw autorskich - co dalej?

Twórca po stwierdzeniu naruszenia moœe dochodzić swoich praw na drodze przedsãdowej i / lub sãdowej:

1. **osobiœcie;**
2. **przez kancelariã prawnã;**
3. **przez OZZ, której powierzył swoje prawa w zbiorowe zarzãdzanie;**

W kaœdym przypadku naleœy starannie udokumentować sposób, zakres i okres naruszeń, na podstawie zebranej dokumentacji - zeznañ œwiadków, czy potwierdzeń notarialnych w przypadku naruszeń w Internecie.

Przedawnienie roszczeń reguluje art. 117 -125 Kodeks cywilny.

W myœl ogólnej zasady termin przedawnienia roszczeń majãtkowych wynosi 10 lat. Od tej zasady ustawa przewiduje wyjątki. Najwãœniejsze z punktu widzenia pracy fotografa jest to, œe roszczenia zwiãzane z prowadzeniem działalnoœci gospodarczej przedawniajã się z upływem trzech lat, a roszczenia z umowy o dzieło (646 KC) i umowy zlecenia przedawniajã się z upływem dwóch lat (751 KC)

XVIII. Wycena naruszenia

- **prawa osobiste** - poczucie krzywdy może być uwzględnione w roszczeniu o naruszenie praw osobistych, jednak każdorazowo powinniśmy uzasadnić wysokość roszczeń. Straty moralne przy niewłaściwym wykorzystaniu utworu, a w szczególności utrata innych korzyści czy przychodów powinny być starannie uzasadnione (np. uzasadniając, że brak nazwiska i źródła w podpisie pod zdjęciem uniemożliwia innym użytkownikom kontakt z autorem celem legalnego korzystania z jego utworu)

- **prawa majątkowe** - wycena wartości naruszenia naszego utworu powinna być oparta na wiarygodnych, jednoznacznych podstawach lub dokumentach. Jeżeli stosowane dotychczas przez autora stawki były niższe niż w tabelach, można oprzeć się o tabele ZPAF, pamiętając, że dotyczą one utworów już rozpowszechnionych czy opublikowanych. Jeżeli jednak zdjęcie nie było dotychczas rozpowszechnione, a stawki ZPAF są wyższe powinniśmy potwierdzić to dowodami - wcześniej zawartymi umowami, fakturami, rachunkami, czy innymi dokumentami. Należy pamiętać, że roszczenie powinno uwzględniać i opierać się realiach rynku, a nie na autorskim, subiektywnym poczuciu krzywdy.

- **likwidacja naruszenia** - autor może domagać się:

1. zaniechania naruszenia tj. wycofania z obrotu egzemplarzy utworu;
2. usunięcia skutków naruszenia;
3. naprawienia wyrządzonej szkody.
4. wpłaty dwukrotności uzyskanych przez naruszającego korzyści na Fundusz Popierania Twórczości, w kwocie nie niższej niż dwukrotna wysokość uprawdopodobnionych korzyści, gdy naruszenie było zawinione i zostało dokonane w ramach działalności gospodarczej.

XIX. Sprawy sądowe

Po bezskutecznym postępowaniu ugodowym można skierować sprawę do sądu. Wiąże się to jednak ze znacznymi kosztami. Można wygrać proces co do zasady, ale pomimo tego ponieść wszelkie opłaty i koszty sądowe. Jeżeli np. sąd uzna racje twórcy, ale przyzna mu odszkodowanie poniżej 50% żądanej kwoty, może się zdarzyć że będzie on musiał ponieść wszystkie koszty postępowania, z kosztami strony oskarżonej włącznie. Koszty ekspertyz, opłat sądowych, pełnomocników mogą przekroczyć wysokość kwoty przyznanego odszkodowania. Jeżeli Pyrrusowe zwycięstwo nie jest zamiarem twórcy, powinien on przystępując do procesu zadbać o przedstawienie i udokumentowanie wysokości roszczeń. Wycena powinna być oparta o dokumenty potwierdzające podstawę roszczeń. Umowy i rachunki stosowane w podobnych okolicznościach, cenniki lub tabele, zeznania świadków i opinie ekspertów potwierdzające podstawę tych roszczeń.

Należy uwzględnić umyślne lub nieumyślne naruszenie - występować o dwukrotność należnej kwoty odszkodowania jeżeli naruszenie umyślne jest wątpliwe lub trudne do wykazania.

XX. Prawa do wynagrodzeń, których autor nie może się zrzec:

1. Droit de suite (art. 19 ust. 1, art. 19.1),
2. Z tytułu czystych nośników (art. 20 ust. 2–4),
3. Reprografii (art. 20.1),
4. Odpłatnego udostępniania fragmentów utworu przez ośrodki informacji i dokumentacji (art. 30 ust. 2)
5. Za wyświetlanie, najem, nadawanie, reprodukowanie – utworów zamówionych do utworu audiowizualnego (art. 70 ust. 3)
6. Najmu egzemplarzy (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego z dnia 12 grudnia 2006 r. 2006/115/WE w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej zobowiązuje państwa członkowskie UE do przyznania twórcy wyłącznego prawa do zezwalania lub zakazywania najmu i użyczenia oryginału i powielonych egzemplarzy jego utworu - 2. Twórca lub wykonawca nie może zrzec się prawa do godziwego wynagrodzenia za najem)
7. „Użyczenia” rozumianego jako „ograniczone czasowo przekazanie do korzystania nie służącego celom bezpośrednio lub pośrednio gospodarczym lub handlowym, kiedy jest to dokonywane przez instytucje dostępne dla publiczności”.

XXI. Czy warto walczyć o swoje prawa?

Na polu fotografii, gdzie stawki wynagrodzeń nie są wysokie, dochodzenie odszkodowań za naruszenia wydaje się nieuzasadnione ekonomicznie biorąc pod uwagę koszty prawników, koszty sądowe, jak również związany z tym stres i wkład czasu, który trzeba przeznaczyć na proces dochodzenia roszczeń.

Rozwiązaniem są prace OZZ, które - po zawarciu umowy powierniczej i zgłoszeniu naruszenia przez twórcę lub uprawnionego - w imieniu twórcy mogą przeprowadzić proces dochodzenia roszczeń. Na polu fotografii uprawnionym OZZ jest ZPAF.

Walka z piractwem i legalne korzystanie z twórczości leży w równym stopniu w interesie twórców, jak i użytkowników, zapewniając pierwszym właściwe wynagrodzenia i możliwość tworzenia, a drugim ułatwiając prowadzenie działalności gospodarczej zgodnie z prawem, co ma wpływ na zmniejszenie kosztów ich działania.

XVII. Utwory osierocone

W październiku 2014r upływa termin wprowadzenia przez Polskę dyrektywy unijnej 2012/28/UE w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych.

Dyrektywa przewiduje możliwość wykorzystywania utworów dotychczas niedostępnych z powodu braku zgody twórcy (uprawnionego) spowodowanej niemożnością skontaktowania się użytkownika z uprawnionym. Dotyczy to zarówno twórców żyjących, jak i zmarłych, których spadkobiercy nie są znani.

Dyrektywa przewiduje możliwość zgłoszenia takiego utworu przez użytkownika jako utworu osieroconego w celu przeprowadzenia starannych poszukiwań uprawnionego (w okresie 6 miesięcy) a następnie umożliwienie odpowiedniej OZZ udzielenia licencji na wykorzystanie utworu bez zgody uprawnionego. Wynagrodzenia za udzielenie licencji, będzie określone przez MKiDN i (zgodnie z propozycją MKiDN) po roku przekazane do MKiDN na Fundusz Promocji Twórczości jeżeli uprawniony się nie odnajdzie.

Jeżeli uprawniony zostanie odnaleziony przed upływem okresu sześciu miesięcy starannych poszukiwań, może zawrzeć umowę z użytkownikiem osobiście lub przez OZZ. Natomiast jeżeli zgłosi się po udzieleniu licencji przez OZZ, otrzyma stosowne wynagrodzenie, które ustali MKiDN.

Zapobieganiu zjawisku powstawania utworów osieroconych powinien sprzyjać zwyczaj podpisywania zdjęć przez autorów w przypadku egzemplarzy papierowych oraz wprowadzanie danych kontaktowych w metadane plików cyfrowych. Ponadto rejestracja autorów, powierzenie praw i przekazanie utworów w zbiorowy zarząd ZPAF ograniczy w znacznym stopniu ten proces.